

Reżyser teatralny

265408

Inna nazwa zawodu: nie występują

Zadania i czynności

Głównym celem pracy reżysera jest stworzenie z różnorodnych składowych, takich jak muzyka, plastyka, słowo i ruch podporządkowanego jednej idei dzieła scenicznego. Wśród reżyserów istnieje podział ze względu na rodzaj wykorzystywanych technik teatralnych na : reżysera teatru dramatycznego oraz reżysera teatru lalkowego /choć niekiedy reżyser łączy obie techniki - lalkową i aktorską/.

Reżyser samodzielnie, bądź z pomocą kierownika literackiego dokonuje wyboru dramatu, prozy lub poezji. W wyobraźni przekształca tekst pisany w żywy, pełny świat sceniczny. Czyta i poddaje utwór wnikliwej analizie, zapoznaje się z możliwymi interpretacjami, dokonując jednak własnej. Ustala główną myśl, której podporządkowuje wybór obsady aktorskiej, wizji scenograficznej, muzyki i choreografii. Dobiera odpowiednią dla koncepcji artystycznej technikę wyrazu - aktorską lub lalkową. Po ustaleniu głównych założeń dzieła reżyser przystępuje do tworzenia świata scenicznego. Rozdziela role aktorom, udziela wskazówek scenografowi, co do ogólnego zarysu oprawy plastycznej, ustala z kompozytorem rodzaj muzyki, jaki ten ma napisać.

Przystępując do pierwszych prób czytanych /zapoznawanie się z rolami/ reżyser musi w przystępny sposób przekazać wszystkim współpracownikom ułożoną w wyobraźni wizję świata scenicznego. Umiejętne zapoznanie aktorów /przekazanie sposobu interpretacji ról/, scenografa /ogólnego obrazu przestrzeni scenicznej/, kompozytora /charakteru muzyki i miejsc, w których ma się ona pojawić/, choreografa /dopasowanie ruchu scenicznego do wymowy przedstawienia/ i innych z koncepcją dzieła scenicznego, doprowadzenie do jej pełnego zrozumienia, pozwala stworzyć integralną wizję sceniczną, w której kreacje aktorskie, oprawa plastyczna, muzyczna i ruchowa będą wyrazem jednej, nadrzędnej idei.

Reżyser cierpliwie naprowadza współpracowników na swój sposób myślenia. Dokonuje tego na próbach ustawiając sytuacje, wyjaśniając motywacje kierujące postacią, wprowadzając aktora w przestrzeń sztucznie stworzonego świata.

Zapanowanie nad ogromnym przedsięwzięciem, jakim jest przedstawienie teatralne, wymaga ogromnych zdolności organizacyjnych. Niektórzy reżyserzy część obowiązków przekazują asystentom. Asystent reżysera nie tylko odciąża przełożonego z części obowiązków. Celem jego pracy jest nauka fachu reżyserskiego w praktyce. Asystent prowadzi tzw.. egzemplarz reżyserski, w którym notuje wszelkie skreślenia, zmiany scen i obsady, zejścia i wejścia aktorów na scenę, potrzebne do danej sceny rekwizyty. Zapisuje w nim tzw.. sytuacje, czyli ustawienie aktorów względem siebie na scenie. Słowem egzemplarz reżyserski jest dokładnym zapisem akcji scenicznej . Asystent uczestniczy we wszystkich próbach, , obserwuje rozwój przedstawienia. Czasami reżyser zezwala asystentowi na samodzielne ustawienie sytuacji i wyreżyserowanie sceny. Asystent jako reprezentant reżysera może wybierać oprawę muzyczną, konsultować pracę scenografa i kompozytora, udzielać rad dotyczących gry aktorskiej i sposobu poruszania lalką w imieniu reżysera.

Ostatecznym zadaniem reżysera doprowadzenie do scalenia muzyki, oprawy plastycznej ruchu scenicznego i gry aktorskiej w spektakl teatralny.

Środowisko pracy

materialne środowisko pracy

Reżyser pracuje przede wszystkim w zamkniętych pomieszczeniach - budynkach teatralnych, bibliotekach /gdy przygotowuje się do analizy wystawianego tekstu/, w domu. Zdarza się, że podczas pracy nad przedstawieniem plenerowym zmuszony jest do pracy na wolnym powietrzu .

warunki społeczne

Reżyser początkowo organizuje sobie pracę indywidualnie wybierając i analizując tekst sztuki oraz opracowując scenariusz. Praca zbiorowa zaczyna się w momencie, gdy abstrakcyjny pomysł wcielany jest w życie. Reżyser musi podporządkować swojej wizji pracę innych ludzi, dlatego kontakty ze współpracownikami są bardzo intensywne. Dzięki pomocy scenografa, kompozytora, czy pracowników technicznych reżyser może urzeczywistnić swój projekt. Bardzo dużą rolę w kontaktach reżysera odgrywa umiejętne odpowiadanie na pytania i rozwiewanie wątpliwości dotyczących inscenizacji. Intensywność kontaktów i odpowiedzialność za pracę innych powodować mogą stresy i konflikty ze współpracownikami /np. w przypadku, gdy aktor interpretuje rolę inaczej niż reżyser; gdy scenograf tworzy dekoracje nie korespondujące z wymową sztuki; słowem, gdy kierować trzeba indywidualnościami samodzielnie interpretując świat sceniczny - nie zawsze w zgodzie z interpretacją reżysera/.

warunki organizacyjne

Praca reżysera trwa od 3 do 9 godzin dziennie. Samodzielnie ustala godziny pracy - prób w zależności od stopnia zaawansowania pracy nad przedstawieniem. Wyjazdy zależne są od miejsca zatrudnienia reżysera, jeśli otrzyma zlecenie może pracować nawet za granicą. Zmuszony jest on do pracy w dni formalnie wolne i święta, gdyż dni te są w teatrze normalnymi dniami roboczymi.

Formalnie reżyser podległy jest dyrektorowi zatrudniającego go teatru, lub nie posiadać żadnych zależności organizacyjnych, gdy pracuje na własny rachunek. Dyrektor nie kontroluje pracy podczas jej wykonywania, musi jednak zaakceptować główne założenia przedstawione mu przez reżysera. Ocenie publiczności i krytyki praca reżysera poddana jest dopiero po premierze.

Wymagania psychologiczne

Reżyser by stworzyć przedstawienie musi mieć publiczności coś do przekazania. Spektakle stają się interesujące jeśli reżyser posiada bogatą osobowość i umie komunikować się z widzami za pomocą dostępnego mu języka scenicznego. Silna osobowość pozwala podporządkować własnej wizji pomysły innych artystów, odcisnąć autorskie piętno na spektaklu a także pokierować zespołem artystycznym i technicznym.

W pracy reżysera konieczna jest umiejętność poprawnego wystawiania się i przekazania poprzez słowo obrazów wyobraźni oraz przetwarzania świata

wyobrażonego na sceniczny. Od tych cech zależy stopień zrozumienia pomysłów reżysera przez jego współpracowników, zgodność wizji scenicznej z wyobrażoną a, co za tym idzie, wynik jego pracy. Niezbędna jest wyobraźnia, twórcze myślenie, obserwacja i samodzielna interpretacja rzeczywistości.

Reżyser bez względu na niepowodzenia przydarzające się np. na próbach nie może stracić kontroli nad sobą. Utrata kontroli nad całością prac nad przedstawieniem powoduje natychmiast dezintegrację, rozpad jednorodnego dzieła na składające się nań elementy /każdy - aktor, scenograf, kompozytor/ interpretować zaczyna dzieło na swój sposób, przedstawienie traci nadrzędną ideę/. Zespół traci zaufanie w to, że reżyser przemyślał swoją wizję, co przyczynia się do wybiecia z rytmu zarówno aktorów jak reszty zespołu.

Twórca przedstawienia musi wykazywać się zarówno zdolnością koncentracji uwagi /skupienie na wizji całości spektaklu/ jak i jej podzielnością (równoczesne kontrolowanie wszystkich elementów scenografii, pracy oświetleniowca itp.). Ważna jest również wyobraźnia przestrzenna, czyli umiejętność wyobrażenia sobie akcji scenicznej, dekoracji i choreografii zanim będą wprowadzone na scenę. Przydatna, zwłaszcza w porozumiewaniu się ze scenografem, jest umiejętność projektowania i myślenia za pomocą znaków plastycznych.

Ze względu na specyfikę sztuki teatralnej, która składa się z wielu sztuk np. muzyki, plastyki, reżyser powinien dążyć do poszerzania swojej wiedzy nie tylko w zakresie w. wym. sztuk, ale i socjologii, psychologii i filozofii.

Wymagania fizyczne i zdrowotne

Reżysera powinna charakteryzować duża sprawność układu krążenia, gdyż praca ta należy do ciężkich ze względu na obciążenia intelektualne i fizyczne /musi on "być w kilku miejscach na raz"- sprawować kontrolę nad pracownikami technicznymi, prowadzić próby itp./. Przydatny w pracy jest dobry słuch i wzrok. W zasadzie nie ma przeciwwskazań zdrowotnych, jednak ze względu na stresy zawodu nie powinny wykonywać osoby z wadami serca i mało odporne emocjonalnie. Na stanowisku reżysera mogą być zatrudnieni niepełnosprawni poruszający się na wózkach, jednak większość teatrów nie jest przystosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Warunki podjęcia pracy w zawodzie

By podjąć pracę na stanowisku reżysera w teatrze państwowym lub miejskim wymagane jest wykształcenie wyższe. Preferowane są wydziały reżyserii uczelni teatralnych. Zdarza się, iż reżyseruje doświadczony aktor lub scenograf. Kandydat nie posiadający wykształcenia reżyserskiego zdaje egzamin przed komisją ministerialną.

Możliwości awansu w hierarchii zawodowej

Reżyser nie ma możliwości formalnego awansu. Wysoką pozycję zawodową osiąga jeśli zdobędzie uznanie w oczach krytyki, środowiska teatralnego i widzów. Asystent reżysera ma możliwość awansu na stanowisko reżysera.

Możliwości podjęcia pracy przez dorosłych

Pracę mogą podjąć osoby sprawne psychofizycznie pod warunkiem posiadania

wcześniejszego wykształcenia w dziedzinach związanych z teatrem np. scenografii, aktorstwie itp. preferowane są jednak osoby młodsze.

Możliwości zatrudnienia

Informacje będą sukcesywnie uzupełniane.

Zawody pokrewne

- scenograf
- dyrygent
- reżyser filmowy
- choreograf
- aktor

Polecana literatura

Zygmunt Hubner, Sztuka reżyserii. WAiF Warszawa 1982

Peter Brook, Pusta przestrzeń. WAiF Warszawa 1981

Wsiewołod Meyerhold, Przed rewolucją. WAiF Warszawa 1988

Konstanty Stanisławski, Praca aktora nad rolą. Państwowy Instytut Sztuki Warszawa 1953